

Asia: VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidätkö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

SuPer pitää kuitenkin välttämättömänä, että asiakkaan tarpeisiin ja turvallisuuteen on ensisijaisesti vastattava riittävällä henkilöstöllä. Ainoastaan sellaisissa tilanteissa, jossa teknologisen avun katsotaan olevan laadukkaampaa kuin ihmisen antaman palvelun, teknologian käyttö on perusteltua, esim. työntekijä ei voi olla jatkuvasti läsnä asiakkaan asuinhuoneessa, jolloin anturiteknologia voi hälyttää apua tarvittaessa. Kuten esityksen kohdassa 2.2 todetaan (Jaakola 2023) ”Ihmistä ei voi korvata teknologialla ja sosiaalihuollon asiakkailla on oikeus tarpeenmukaiseen ja riittävään hoivaan ja huolenpitoon.”

SuPer haluaa korostaa säännöskohtaista perustelua ”Sosiaalihuollon palvelujen toteuttamisessa ei voida hyödyntää teknologisia ratkaisuja, joihin sosiaalihuollon ammattihenkilöt eivät saa tukea, koulutusta ja perehdytystä.” Tämän tulee tarkoittaa sitä, että ammattihenkilöt ovat koulutettuja teknologisten ratkaisujen hallitsemiseen jo ennen niiden varsinaista käyttöönottoa yksikössä.

Uusien työntekijöiden perehdytys ja koulutus tulee olla systemaattista ja johtaa aina perusteluissa esitettyyn ”Tarvittava koulutus on riittävää silloin, kun ammattihenkilöllä on teknologisesta ratkaisusta sellainen osaaminen ja tieto, että hän pystyy arvioimaan teknologisen ratkaisun soveltuvuutta asiakkaan palveluihin.”

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Pidätekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Ehdotus on ristiriitainen kotirauhan ja yksityisyyden suojan näkökulmasta. Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa yhteiset oleskelu- ja ruokailutilat ovat osa kotia. Tämä käy ilmi myös aluehallintovirastojen ohjauskirjeissä (s. 38).

Teknistä valvontaa suunniteltaessa tulee huomioida lain yksityisyyden suojasta työelämässä pykälät; 16 § Kameravalvonnan edellytykset, 17 § Avoimuus kameravalvontaa toteutettaessa.

Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE-luonnos kappale 2.6)

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi asiakkaalta pitäisi pyytää suostumus ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Koska 47§ 1 momentissa säädettäisiin, että asiakkaan tulee olla tietoinen teknologisen ratkaisun käytöstä, osata tarpeen mukaan käyttää sitä ja saada tarpeen mukaan ohjausta ja neuvontaa sen käytössä, olisi häneltä luonnollista pyytää samalla suostumus teknologian käyttöön.

Pidätekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Teknisestä valvonnasta olisi syytä säätää, mutta ensin on uudestaan arvioitava, mitä alueita esim. ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä tämä koskisi, vrt. kotirauhan ja yksityisyyden suoja. Tämä ehdotus on valmisteltava paremmin.

Kiistatonta on, että esim. ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä täyttyvä aina kriteerit asukkaiden terveyden, turvallisuuden tai hyvinvoinnin turvaamisesta.

**Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa?
Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen**

Esityksen perusteella kameravalvonnan tarkoitus on vastata asiakkaan tarpeisiin / yksikössä tapahtuviin tilanteisiin oikea-aikaisesti. Emme näe tallentavan kameravalvonnan vastaavan oikea-aikaisesti tilanteen reagointiin.

Yksikössä on aina oltava riittävä määrä henkilöstöä vastaamaan asiakkaan tarpeisiin.

Tallentavaa kameravalvontaa tulisi käyttää vain tiloissa, jotka ovat yksikön ulkopuolella kuten porraskäytävät ja yleiset piha-alueet. Tällä voidaan mahdollistaa ulkoisen uhan selvittämistä tai esim. selvittää asiakkaan katoamista.

Pidätekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Järjestelmällinen arviointi on kannatettavaa. Teknologisten ratkaisujen käyttöönoton tulee kuitenkin perustua asiakkaan tai tarvittaessa hänen edunvalvojansa suostumukseen.

Jos ei, voitte esittää, miksi arviointivelvollisuudesta ei tulisi säätää.

-

**Pidätekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-
auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?**

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

-

**Pidätekö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon
henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?**

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

SuPer vastustaa teknologian vähentävää vaikutusta välitöntä työtä tekevän henkilöstön määrään ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

Jos näin kuitenkin säädettäisiin, on välttämätöntä, että tälle asennetaan maksimiraja. Pelkona muuten on, että henkilöstön vähentämistä mahdollistavasta laista tulee taloudellinen säästökeino riippumatta teknologian todellisista vaikutuksista henkilöstön tarpeeseen.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

SuPer vastustaa teknologian vähentävää vaikutusta välitöntä työtä tekevän henkilöstön määrään ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

Jos näin kuitenkin säädettäisiin, maksimi määrän tulisi olla 0,03. Tämä on luku, joka on perusteltu hallituksen esityksessä. Epäselväksi jää millä perusteella lukuun on lisätty 0,01. Tämä ei siis selviä esitystekstistä, vaan sivulla 48 puhutaan 0,01 + 0,02 laskennallisesta pienennyksestä verrattuna nykyiseen henkilöstömitoitukseen.

Pidättekö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

Kyllä

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

1.1.2025 useat työnantajat laskivat kategorisesti ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstön määrän 0,6:een arvioimatta asiakkaiden hoitoisuutta, vaikka laki määrää VÄHIMMÄISmitoituksesta. Tämä vähensi ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstöä noin 1000 työntekijällä. Vaikka hyvinvointialueella on velvollisuus ohjata, valvoa ja varmistaa, että

iäkkäiden ympärivuorokautisten toimintayksiköiden henkilöstömitoitus on riittävä ja vastaa asiakkaiden palvelujen tarpeita, tämä ei toteutunut.

Tämän aiheuttamana työntekijöiden yhteydenotot SuPeriin ovat lisääntyneet. Viesti on, että ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaiden hoidon laadukas toteuttaminen on joka päivä uhattuna. Työntekijät väsyvät ja työn mielekkyys on kadonnut. Tämä on ilmeisessä ristiriidassa hallitusohjelman Hyvän työn -ohjelman kanssa.

Emme siis pysty luottamaan siihen, että teknologian aiheuttamat vähennykset tulisivat nekään arvoiduiksi oikein, vaan tuo 0,04 vähennys tehtäisiin automaattisesti mahdollistavan lain tullessa voimaan. Pelkona on, että henkilöstön vähentämistä mahdollistavasta laista tulee jälleen selvä käskylauseke, riippumatta siitä toteutuuko sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain määräykset mm. hoidon laadusta.

Oikeus välttämättömään huolenpitoon on perusoikeus ja julkisenvallan on turvattava palveluiden saatavuus. Huomioitavaa on, että asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa. Lisäksi asiakasta on kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan eikä hänen ihmisarvoaan loukata. Jotta nämä lain määräykset pystytään toteuttamaan, välitöntä työtä tekevän henkilöstön määrän on oltava vähintään 0,6 työntekijää /asiakas, eikä sitä voi korvata teknologialla.

Asiakkaan perusoikeuksien toteutumattomuutta ei voida perustella taloudellisilla säästöillä.

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

-

Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

Ei

Jos kyllä, mitä tehtäviä ne olisivat ja millä teknologialla henkilöstötarvetta voitaisiin vähentää?

-

Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

Kyllä

Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

Teknologian käyttöön sosiaalihuollon palveluissa liittyy eettisiä ja itsemääräämiseen kohdistuvia ongelmia. Milloin esimerkiksi pidetään oikeutettuna asiakkaan asuinhuoneistoon asennettua hoivakameraa, vaikka se näyttäisikin vain tunnistamattoman ihmishahmon ja tarkkailija tietää kenestä on kysymys? Asiakas asuu vuokrahuoneistossa, johon hänellä on hallintaoikeus. Yksityisyyttä suojaavan rajan vetäminen on ongelmallista.

Jotta lainsäädännöstä saadaan oikeasuhtainen, tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Hallituksen painostuksesta johtuen, sosiaali- ja terveysministeriölle jäi liian vähän aikaa lain valmistelulle. Tästä johtuen tehty vaikuttavuusarviointi on heikko. Tämän perusteella ei tule tehdä muita johtopäätöksiä kuin se, että tutkimustietoa tarvitaan lisää ennen ko. lakien säätämistä. Esitys koskee koko sosiaalihuoltoa, joten sen vaikutus on merkittävä. Esimerkiksi teknologian käytöstä vammaispalveluissa ei ole tutkittua tietoa (s. 25).

Annetun esityksen perusteluissa esiintyy suuri ristiriita. Pääsääntöisesti teknologian käyttöönottoa perustellaan niukkenevien henkilöstöresurssien oikealla kohdentamisella vapauttamalla aikaa asiakkaiden kohtaamiselle. Tämä mainitaan esityksen useassa kohdassa. Samalla esityksellä kuitenkin haetaan 30 milj. euron säästöä eli vähintään 660 hoitotyöntekijän vähentämistä ikääntyneiden ympärivuorokautisesta palveluasumisesta. Jotta teknologian käyttöönotolla olisi oikeasti laatua parantava vaikutus, olisi se henkilöstön tukena, ei henkilöstöä korvaavana.

THL:n tekemässä vaikuttavuusarvioinnissa on ristiriita sen todellisuuden kanssa, että teknologia voisi korvata yöhoitajaa. Ympärivuorokautisessa hoidossa on aina läsnä asiakkaita, jotka tarvitsevat avustettua asentohoitoa painehaavojen ehkäisemiseksi.

Painehaavat aiheuttavat asiakkaalle kärsimystä ja niiden hoito kustannusten nousua. Suomessa painehaavojen kustannukset ovat 2-3 % terveydenhuollon kokonaiskustannuksista. Juuri julkaistun väitöstutkimuksen mukaan suositus on, että vuoteessa olevaa asiakasta ei käännetä yksin hankauksen ehkäisemiseksi. Vaikka asiakkaalla olisi käytössään vaihtuvapaineinen patja tai vastaava matalapainepatja, asentohoitoa (kääntämistä) jatketaan normaalisti. Kantapäiden kohdan alue (patjan pinta-ala) on niin pieni, että patjan paineen vaihtuminen ei yksinään riitä ehkäisemään painehaavoja kantapäissä, jos asiakas on samassa asennossa (Sirpa Mäki-Turja-Rostedt 2025 "Preventing pressure ulcers in long-term older people care - Development, implementation and evaluation of the effectiveness of a Consistent Practice Intervention").

SuPerilla on myös huoli yöaikaisen henkilökunnan vähentämisen heikentävästä vaikutuksesta asukkaiden poistumisturvallisuuteen hätätilanteissa.

SuPer vastustaa teknologian vähentävää vaikutusta henkilöstön määrään ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. SuPer ei myöskään kannata esitettyä 30 milj. säästöä ikäihmisten palveluihin.

Ilonummi Sari

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry - Ammatillinen edunvalvonta